

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO

Vår saksbehandler
Maren Lehre Aasan

Vår dato
23.09.2024
Deres dato
01.07.2024

Vår referanse
24/00707-3
Deres referanse

Hørings svar fra Norges Bondelag: Forslag til endringer i reindrifftsloven og tilhørende endringer i jordskiftelova

1. Innledning

Norges Bondelag viser til Landbruks- og matdepartementets høringsnotat fra 1. juli 2024 med forslag til endringer i reindrifftsloven og tilhørende endringer i jordskiftelova, og vil med dette inngi merknader til forslaget.

Norges Bondelag representerer i underkant av 60 000 medlemmer, og er landets største organisasjon for bønder og grunneiere.

Innledningsvis vil Norges Bondelag bemerke at vi er av den oppfatning at forslaget ikke svarer ut Hurdalsplattformens intensjon om en «helhetlig revisjon» av reindrifftsloven, og at forslaget heller ikke tar opp i seg betydningen av god samhandling og sameksistens mellom reindrift og andre næringer. Norges Bondelag er alvorlig bekymret for det høye og stadig økende konfliktnivået mellom reindrift og jord- og utmarks næringer flere steder i landet, og mener det er viktig at en revidert lov tar innover seg dette i langt større grad enn forslaget legger opp til.

Et eksempel på dette er at departementet ved vurderingen av reindrifftsens erstatningsansvar kun drøfter hvordan erstatningsansvaret påvirker reindrifften, men ikke de store utfordringene som landbruket har med å få erstattet sitt tap etter denne bestemmelsen. For alle praktiske formål har ikke denne erstatningsbestemmelsen noen funksjon, da det er for kostnadskrevende og risikofyllt for bønder å gjennomføre en erstatningsprosess.

Et annet eksempel er at departementet synes å mene at gjerder er svaret på en del spørsmål, samtidig som det ikke nevnes hvem som skal finansiere bygging og vedlikehold av disse gjerdene. Etter vår erfaring er det først og fremst behov for gjerder i områder hvor reindrifften ikke kan eller vil hindre reinen fra å bevege seg ut av lovlig beite. I slike områder ønsker reindrifften sjelden sperregjerder i rettighetsgrensen, men argumenterer i stedet for at bøndene må gjerde inn innmarken. Denne holdningen synes å bygge på en misforståelse av de underliggende privatrettslige regler som er drøftet i Femund-dommen (HR-2018-872). Følges resonnementet fullt ut er målet at det ulovlige beitet skal kunne fortsette, i strid med etablerte rettigheter og lovens ordening. Bøndene på sin side ønsker ikke å la reinen beite på sine ressurser, utenfor lovlig beiteområde. Å legge til

rette for en slik ordning ville redusere bondens eget ressursgrunnlag uten kompensasjon, og påføre bonden store ekstrakostnader og ulemper uten vederlag. Oppsiden for reindriften ville derimot være tilgang til areal der den i dag ikke har beiterett. For ordens skyld nevnes at de konfliktdempende midler som stilles til rådighet over jordbruksavtalen og reindrifftsavtalen, ville være helt ubetydelige sett opp mot det reelle gjerdebehovet i en slik situasjon.

Norges Bondelag er ikke hørt på de innspill som ble gitt i forbindelse med innspillsrunden høsten 2023. Særlig vil vi uttrykke skuffelse over at departementet ikke har sett på hvordan tilsynsplikten og «så vidt mulig»-kriteriet i reindrifftsloven § 28 kan skjerpes, eller i alle fall presiseres i loven slik at departementets egen forståelse av regelen blir tydeligere. Våre medlemmer melder ofte om eiere av rein og reingjetere som hevder det ikke er mulig å fjerne dyr fra innmark, til tross for at bonden enkelt greier dette alene.

Norges Bondelag vil innstendig oppfordre departementet til å innrette reglene slik at de ivaretar flere næringer enn reindriffts-næringen. Norges Bondelag viser i den forbindelse til høringssvaret fra Finnmark fylkeskommune, som løfter lignende problemstillinger. I det følgende vil vi kommentere på de punkter som er sendt på høring og som har betydning for landbruket.

2. Reindrifftsens erstatningsansvar

Vi viser til punkt 5 i høringsnotatet om reindrifftsens erstatningsansvar.

2.1. Solidaransvaret

Departementet foreslår å endre på reindrifftsens solidaransvar slik at bestemmelsene bringes i samsvar med HR-2018-872-A (Femund-dommen). Norges Bondelag forstår behovet for en slik justering av bestemmelsen, men vil foreslå en annen innretning enn det Landbruks- og matdepartementet har foreslått. Vi mener at vårt forslag er mer balansert, og ivaretar behovet for justering samtidig som det reduserer ulempene for jordbruket i kjølvannet av endringen.

2.1.1. Nytt forslag i tråd med Høyesteretts intensjon i Femund-dommen

Norges Bondelag peker på Høyesterett sitt forslag til løsning, slik den fremgår av avsnitt 70:

«Ved et annet faktum kunne det eksempelvis ha vært aktuelt å vurdere om bestemmelsen må tolkes slik at solidaransvar er subsidiært, og om reineiere som kan godtgjøre at deres rein ikke har medvirket til skaden, bør fritas for ansvar direkte overfor skadelidte».

Norges Bondelag mener at utgangspunktet fortsatt må være solidaransvar som i dag, men slik at reineiere som kan godtgjøre at deres rein ikke har medvirket, fritas fra erstatningsansvar.

Etter vårt syn vil dette ivareta reineiers mulighet til å fri seg fra ansvar. Reineier har i langt større grad mulighet til å dokumentere hvor hans eller hennes rein befinner seg, enn den skadelidende grunneier, og bestemmelsen vil derfor ivareta både den enkelte reineiers og den skadelidtes interesser. Dette forslaget vil også ivareta departementets ønske om å harmonisere dagens regelverk med Femund-dommen.

For ordens skyld vil vi bemerke at Høyesterett i HR-2018-872-A kom frem til at dagens objektive ansvar etter reindrifftsloven ikke medførte forskjellsbehandling som følge av dyreslag eller næring, fordi forskjellen i den konkrete saken var saklig begrunnet.

2.1.2. Departementets forslag om å gjøre solidaransvaret subsidiært

Dersom departementet likevel velger å gå videre med sitt forslag til løsning, må det etter vårt syn suppleres med enkelte bestemmelser som ivaretar skadelidtes rettssikkerhet på en bedre måte.

Departementets forslag går ut på å endre bestemmelsen om erstatningsansvar slik at det primært er den enkelte reineier som er erstatningsansvarlig, og at solidaransvaret for de øvrige reineiere i siidaen eller distriktet blir sekundært. Det vil si at den skadelidte først må forsøke å identifisere reineier, og dersom dette ikke lykkes, vil skadelidte kunne gå på siidaen.

Norges Bondelag er av den oppfatning at løsningen som foreslås er lite praktisk og vil gjøre det mer byrdefullt å oppnå erstatning for skade enn i dag. Som departementet selv skriver vil denne todelt prosessen medføre at det tar lengre tid for skadelidte å kreve erstatning, enn etter dagens ordning.

Vurderingen er at dersom det ikke «innen rimelig tid» kan fastslås hvem som eier reinen, kan skadelidte kreve erstatning fra siidaen, eventuelt distriktet. Hva som er «rimelig tid» fremgår ikke klart av høringsnotatet, men departementet skriver at på bakgrunn av at det kan være vanskelig å nå reiene i perioder, så taler det for at «innen rimelig tid» vil kunne innebære en noe lengre tidsperiode enn på andre rettsområder. Norges Bondelag vil bemerke til dette at slike uttrykk i reindriftsloven alltid blir gjenstand for konflikter, med uthaling av tid uten at det får konsekvenser for reindriftsutøveren. Bonden påføres på sin side økt økonomisk tap hver eneste dag, uten at hverken reindriften eller statsforvalteren reagerer før det har gått mange uker eller flere måneder.

Som vi har vært inne på, er det allerede i dag en langtekkelig og kostnadskrevende prosess for skadelidte å få erstatning for beiteskader fra rein, i strid med intensjonen i bestemmelsen. At departementets forslag innebærer at denne prosessen skal ta enda lengre tid, er uholdbart. Dersom det innføres en slik «totrinnsprosess», må det være en klart avgrenset tidsperiode for hvor lenge skadelidte skal måtte vente på å få en avklaring på hvem som er reiene og dermed hvem et erstatningskrav kan rettes mot.

Norges Bondelag foreslår at dette skal settes til tre – 3 – dager fra tidspunktet den skadevoldende handlingen har skjedd. Dette vil også gi et insentiv til siidaen/distriktet til raskt å oppklare hvem sin rein som har forvoldt skade. Det bemerkes at det ikke er uforholdsmessig å kreve at svar gis innen en slik tidsfrist. Til sammenligning forventes det at husdyr på avveie i jordbruket håndteres umiddelbart og at en utsettelse av dette alltid vil tale i bondens disfavør. Reindriften er i dag minst like mobile som jordbruket med bil og snøscooter, og er i like stor grad som resten av befolkningen i besittelse av mobiltelefon og e-post.

Det fremgår heller ikke av høringsnotatet hva som kreves av skadelidte med tanke på å oppfylle kravet om å finne ut av hvem som eier reinen. Erfaring viser at det i mange tilfeller er nærmest umulig for skadelidte grunneier å identifisere reinen fordi a) den ikke er merket b) det er mange rein samlet som har ulike eiere og c) reindriften svarer ikke på henvendelser ved kontakt for å oppklare eierforholdene.

Norges Bondelag mener at dersom det ikke er mulig å identifisere reiene på grunn av manglende eller svak merking, og man ikke har lyktes med å få et svar på eierforholdene ved henvendelse til reindriften, må vilkåret om solidaransvar være oppfylt. Det kan ikke med rimelighet forventes mer enn dette fra skadelidte, da det er reindriften selv som har de beste forutsetningene for å oppklare hvem som eier reinen.

Et spørsmål som vi ikke kan se at departementet har berørt, er konsekvensen av at bonden lykkes med å identifisere en av flere eiere av skadegjørende rein. I slike tilfeller vil den identifiserte reieneieren kunne dokumentere i retten at kun en andel av skaden skyldes hans eller hennes rein, mens resten tilhørte andre reieneiere uten at disse navngis. Bonden vil da få redusert erstatning, uten muligheter til dekning for resten av tapet. Norges Bondelag mener at også dette taler for en regel der reieneiere som er fri for ansvar må opplyse om dette innen en fastsatt frist. Bonden kan i så fall reise krav mot siidaen/sitjen eller distriktet, men frafalle kravene mot reieneiere som godtgjør at deres dyr ikke har vært på stedet hvor skaden oppsto.

Norges Bondelag mener videre det er nødvendig at avgrensning av solidaransvar utenfor samisk reinbeitedistrikt, slik det er foreslått reindriftsloven § 67 tredje ledd annet punktum, må forutsette at siidaen/sitjen eller distriktet avklarer hvem som eier den reinen som har gjort skade. I motsatt fall vil det kunne bli nærmest umulig for den skadelidende grunneier å få dekket sitt tap.

2.1.2.1. Krav til merking av rein

Dersom departementet fastholder at det i første runde skal være opp til skadelidte å identifisere reiene, må det i alle fall stilles krav om at all rein skal merkes tydelig slik at eieren enkelt kan

identifiseres. Denne plikten må også håndheves av myndighetene og sanksjoneres dersom merkeplikten ikke overholdes.

2.2. Kravet til dokumenterbar skade

Forslaget til endret bestemmelse presiserer at det må være «dokumenterbar» skade som reinen volder. Dette oppleves å være i tråd med gjeldende rett, men Norges Bondelag vil presisere at det her må være tilstrekkelig med dokumentasjon på at det har vært rein på innmark (foto/video), og en erstatningsvurdering fra fagperson som viser det økonomiske tapet som er lidt som følge av dette.

Norges Bondelag vil her tilføye at kostnadene ved selve saken i mange tilfeller overstiger selve erstatningsbeløpet. I tillegg er det utfordrende å dokumentere det reelle avlingsnivået, fordi dagens produksjonsmåter og kunnskap gir bedre avlinger enn tidligere. Det innebærer at bonden enten påføres store kostnader for å beregne riktige tall, gjerne over tid ved bruk av beitebur når reinen gjør skade over mange år, eller at bonden må legge til grunn et lavere tap enn det reelle ved bruk av standardkalkylker fra NIBIO. Norges Bondelag mener at reindriften er nærmest til å bære disse kostnadene, i alle fall på arealer der det går rein over mange uker og måneder, og der reinen kommer tilbake hvert år.

2.3. Skade på avling og annen eiendom

Det foreslås å endre loven fra at reindriftsutøveren har ansvar for «all skade som voldes av rein» til skade som reinen gjør på «avling og annen eiendom». Formålet er å harmonisere regelverket med beiteloven, og Norges Bondelag har i utgangspunktet ikke innsigelser mot dette.

Dersom ordlyden skal endres, er det viktig å sørge for at all aktuell skade faktisk omfattes av bestemmelsen. Det bør fremgå av forarbeidene at det med «annen eiendom» må medregnes blant annet skader på vann- og brønnanlegg, gjerder, hager, skiløyper og produksjonsdyr, og at listen ikke er uttømmende. Med skader på produksjonsdyr må også skader som følge av smitte av parasitter som hjernemark være omfattet og gis et tydelig erstatningsrettslig vern.

3. Reindriften tilgang til virkemidlene i jordskiftelova

Det vises til punkt 7 i høringsnotatet om reindriften tilgang til virkemidlene i jordskiftelova.

3.1. Ny § 8 a om reindriftdomstol

Departementet foreslår nye regler om reindriften adgang til å benytte jordskiftelovas virkemidler i saker internt i reindriften, altså interne forhold. Herunder foreslås det at i de tilfeller der «en reindriftsutøver er part», skal domstolen kunne settes med reindriftsfagkyndige meddommere, og når retten settes med to av disse skal jordskifteretten settes som en «reindriftdomstol».

Norges Bondelag har ikke innvendinger mot at reindriften får tilgang til jordskiftelovas virkemidler og at jordskifteretten i større grad kan tas i bruk for å avklare spørsmål internt i reindriften. Vi forstår det også slik at dette er departementets intensjon ettersom departementet refererer til «konflikter innad i reindriften». Vi er imidlertid bekymret for ordlyden og at bestemmelsen vil kunne påberopes også i andre tilfeller, og vil derfor foreslå en presisering av lovteksten.

Slik ordlyden er foreslått formulert, kan den tolkes slik at bestemmelsen skal komme til anvendelse der «en reindriftsutøver er part», altså der kun den ene parten er reindriftsutøver og den andre parten eksempelvis er gårdbruker. At det i disse tilfellene skal anvendes spesialregler utover de allerede eksisterende reglene i jordskiftelova om fagkyndige meddommere, vil være uheldig og undergrave jordskifterettens status som en effektiv domstol i eiendomsspørsmål. Vi har også merket oss at ordlyden ikke avgrenser hvilke tilfeller spesialbestemmelsen skal komme til anvendelse, og at det kan være hensiktsmessig å presisere at den er avgrenset til tilfeller der tvisten har oppstått som ledd i reindriftnæring.

Norges Bondelag mener etter dette at ordlyden bør presiseres, slik at bestemmelsen kun kommer til anvendelse der «begge parter er reindriftsutøvere». På den måten ivaretas intensjonen om å gjøre

jordskiftelovas virkemidler mer tilgjengelig for saker internt i reindriften, samtidig som de godt tilpassede, alminnelige reglene i jordskiftelova kommer til anvendelse i øvrige saker.

3.2. § 8 tredje ledd - Regler om bruksordning

Departementet foreslår å innta en henvisning til jordskiftelova § 3-8 i reindriftsloven § 8 tredje ledd, som vil innebære at jordskifteretten kan benytte virkemiddelet om sambruk (bruksordning) under behandlingen av saker etter § 8 tredje ledd.

Norges Bondelag frarår sterkt en slik endring, og mener den vil være svært problematisk sett i lys av grunneiers rettigheter, og konfliktnivået mellom reindrift og jordbruk. I lys av det økende konfliktnivået vi har sett de senere årene, vil det være bedre for begge næringer med langsiktige, forutsigbare, avklarte rettighetsforhold, som ikke kan endres ved nye jordskiftesaker hvert tiende år. Jordbrukets tillit til reindriften og reindriftsforvaltningen i områder med konflikt mellom næringene er i dag svak, og bruksordninger som vil påføre jordbruket nye kostnader uten at inntektene økes, vil forsterke dette.

Dersom det i tillegg åpnes opp for at jordskifteretten skal kunne stifte en bruksordning der dette ikke eksisterer fra før, og i ytterste konsekvens kunne påtvinge grunneiere tamreindrift på sine områder, vil dette være svært problematisk og kunne bidra til ytterligere konfliktøkning mellom reindrift og jordbruk.

Et annet forhold er at tamrein kan ha parasitter som smitter ved deling av beiteressurser. For eksempel smitter hjernemark til småfe, som forårsaker store lidelser for dyrene og produksjonstap for bonden. Ved tvunget sambruk i slike tilfeller vil det bli enda vanskeligere for bonden å få erstatning for sine tap. I slike tilfeller vil jordbruket i praksis bli «skviset ut» fra områder der tvunget sambruk er fastsatt av jordskifteretten. I tillegg har vi erfaring med at det er kraftig overbeite i områder med stor tetthet av rein. Beiteressursen for grunneierne vil da i mange tilfeller bli redusert ut over det som har vært hensikten fra jordskifterettens side, noe som igjen vil gå ut over bondens økonomi.

Norges Bondelag understreker for øvrig at jordskifteloven § 3-8 ikke under noen omstendighet må gis anvendelse utenfor det samiske reinbeiteområdet. Dette vil føre til en kraftig økning og utvidelse av de konflikter som allerede er i fremgang i slike områder.

Departementet har foreslått et vilkår om at bruksordning ikke skal kunne gjennomføres uten samtykke fra grunneiere som disponerer mesteparten av området. Norges Bondelag vil bemerke at det i dag er stadig flere grunneiere som ikke driver aktivt jordbruk og disse vil i mange tilfeller disponere over halvparten av et utmarksområde. I slike tilfeller vil aktive bønder kunne presses ut av egne beiteområder, av slike årsaker som er nevnt foran. For en del bønder vil en slik utvikling indirekte fremtvinge nedleggelse av gårdsbruket. Dette har vi allerede sett som følge av beite utenfor lovlig område, og bruksordninger fastsatt av jordskifteretten vil utvilsomt føre til flere tilsvarende nedleggelse.

3.3. Endring i jordskifterettens kompetanse – grunnlag i samisk reindrift

Når det gjelder forslaget om å gi jordskifteretten kompetanse til å utforme eiendom og alltidvarende bruksrett på nytt, vises det til kapittel 3.2. foran. Norges Bondelag går mot forslaget. Som tidligere nevnt vil det være bedre for begge næringer med langsiktige, avklarte og forutsigbare rettighetsforhold, som ikke kan endres ved nye jordskiftesaker.

4. Ny § 60 a - reduksjon av reintall

Det er foreslått en ny § 60 a om reduksjon av reintall, for de tilfeller der reintallet i siidaen overstiger det som er fastsatt etter § 60.

Norges Bondelag er positiv til bestemmelser som i større grad enn i dag vil gi myndighetene nødvendige virkemidler for å holde reintallet innenfor et økologisk bærekraftig nivå. Overbeiting er etter vår erfaring hovedårsaken til de problemer og konflikter som oppstår mellom jordbruk og reindrift. Når det ikke er tilstrekkelig med beiteressurser på grunn av for høyt dyretall, trekker

reinen inn på innmark eller utenfor lovlig utmarksbeite for å finne mat. Vi mener at reindriftsnæringen, i likhet med andre næringer, må tilpasse driften etter ressursituasjonen.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Sigrid Hjørnegård

Erlend Stabell Daling